

**The CIVITAS Initiative:
Sustainable Mobility in a European Perspective**

Drs. Ing. D.Guikink, DTV Consultants, d.guikink@dtvconsultants.nl

Bijdrage aan het Colloquium Vervoersplanologisch Speurwerk 2005,
24 en 25 november 2005, Antwerpen

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding.....	4
2. Het CIVITAS Initiative	4
3. CIVITAS Demonstratie projecten	7
4. Een NI-se en Vlaamse impuls is nodig.....	9

Samenvatting

CIVITAS; duurzame mobiliteit in Europees perspectief

Het CIVITAS Initiative is in 2000 door de Europese Commissie gestart om steden in Europa te stimuleren om experimenten uit te voeren met maatregelen voor schoon stedelijk vervoer en om kennis over deze maatregelen toegankelijk te maken voor iedereen die hiermee te maken heeft. In CIVITAS worden 36 EU steden gesubsidieerd voor het implementeren van in totaal 400 maatregelen binnen diverse thema's, waaronder grootschalige experimenten met alternatieve brandstoffen, autovrije gebieden of innovatieve telematica toepassingen. Alle maatregelen worden zorgvuldig geëvalueerd, waardoor CIVITAS als "living laboratory" een schat aan ervaringen oplevert of gaat opleveren. Het is de bedoeling om het merk CIVITAS te ontwikkelen als symbool voor schoon stedelijke initiatieven op het gebied van verkeer en vervoer. De Nederlandse en Vlaamse deelname aan CIVITAS is beperkt, in deze bijdrage wordt opgeroepen om deze inbreng te verstevigen.

Summary

The CIVITAS Initiative: Sustainable Mobility in a European Perspective

CIVITAS was initiated in the year 2000 by the European Commission to stimulate cities to experiment with innovative measures for clean urban transport and to disseminate knowledge about these measures on a wide and Pan European scale. CIVITAS partly finances 36 EU cities for implementing more than 400 measures within various action fields, among which experiments with alternative fuels, access restrictions or telematics. All measures will be thoroughly evaluated, so that the "living laboratory" will result in an enormous amount of scientifically supported experiences. Furthermore it is aimed to develop CIVITAS as a brand for initiatives for clean urban transport.

Dutch and Flemish participation in CIVITAS has been limited so far limited, this paper urges to contribute to the initiative in the future.

1. Inleiding

De bereikbaarheid en leefbaarheid van veel Europese steden staat onder druk. Verkeer en vervoer manifesteert zich voornamelijk in stedelijke gebieden. Zo'n 75% van alle voertuigkilometers en ruim 10% van alle CO₂ uitstoot vindt plaats in een stedelijke omgeving. Het wegverkeer heeft ook een belangrijk aandeel in het ontstaan van smog. Het feit dat ruim driekwart van de Europeanen in een stedelijke omgeving woont, maakt dat de uitstoot van schadelijke stoffen door het verkeer ook negatieve gevolgen heeft voor een groot gedeelte van de Europese samenleving (EC, 2001).

Het tij lijkt moeilijk te keren. Mobiliteit en economische groei zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden en pogingen om structurele veranderingen in het mobiliteitspatroon van mensen of in het gebruik van alternatieve (schonere) brandstoffen te realiseren zijn moeizaam. Het Europese transportsysteem is nog steeds voor 98% olieafhankelijk (EC, 2001). Een Europese studie naar de mening van zo'n 3000 Europese burgers wijst uit dat deze verandering wel degelijk hard nodig is. Zo vindt bijvoorbeeld 80% van de respondenten congestie, onveiligheid en vervuiling een ernstig probleem.

Dat ene ei van Columbus voor dé oplossing van alle leefbaarheids- en bereikbaarheidsproblemen bestaat hoogstwaarschijnlijk niet, maar er bestaan vele initiatieven op nationaal en Europees niveau om de mobiliteit in de juiste banen te leiden. Een van deze initiatieven is het CIVITAS Initiative, een grootschalig R&D-project van de Europese Commissie (EC). In deze bijdrage zijn de achtergronden van CIVITAS en de projecten toegelicht.

2. Het CIVITAS Initiative

Het CIVITAS Initiative is in 2000 door de Europese Commissie gestart om steden in Europa te stimuleren om experimenten uit te voeren met maatregelen voor schoon stedelijk vervoer en om kennis over deze maatregelen toegankelijk te maken voor iedereen die hiermee te maken heeft. Tijdens de eerste fase van CIVITAS, die loopt tot begin 2006, worden 19 Europese steden gesubsidieerd. In de tweede fase van CIVITAS, die begin 2005 is gestart en loopt tot halverwege 2009, zijn 17 steden betrokken. Naast de gesubsidieerde steden zijn er nog bijna 50 Europese steden die lid zijn van het zogeheten CIVITAS Forum. Het CIVITAS

Forum is het platform voor uitwisseling van ervaringen op het gebied van schoon stedelijk transport.

Al met al is het CIVITAS Initiative dus een grote ‘proeftuin’ van maatregelen voor duurzame steden in de toekomst. Alle maatregelen worden nauwkeurig geëvalueerd en veelal op meerdere locaties geïmplementeerd, zodat gefundeerde kennis over de effecten wordt verkregen. Hierbij is het de wens van de Europese Commissie dat maatregelen zoveel mogelijk in samenhangende maatregelpakketten worden uitgevoerd tussen de volgende thema’s:

- Schone en alternatieve brandstoffen;
- Autovrije zones;
- Prijsbeleid;
- Openbaar vervoer;
- Carsharing en carpooling;
- Nieuwe vormen van distributie;
- Mobiliteitsmanagement;
- Telematica.

Het subsidiëren van maatregelen door de Europese Commissie is niet nieuw, maar er zijn twee redenen aan te wijzen waarom het CIVITAS Initiative uniek genoemd mag worden. Ten eerste zijn de schaal waarop de maatregelen worden geïmplementeerd en de integraliteit van de maatregelen en pakketten van maatregelen opvallend. In totaal implementeren én evalueren de 36 gesubsidieerde steden ruim 400 maatregelen binnen de bovengenoemde thema’s. Een aantal van de geïmplementeerde maatregelen is in hoofdstuk 3 kort toegelicht.

Daarnaast kent het CIVITAS Initiative een belangrijke politieke dimensie. Steden vormen het hart van CIVITAS. Iedere stad die lid is van het CIVITAS Forum heeft zich via een zogeheten CIVITAS declaration namens de politici geconformeerd aan de basisbeginselen van CIVITAS:

- Het introduceren van ambitieus en duurzaam beleid waarin innovatieve maatregelen , technologie en infrastructuur zijn geïntegreerd;

- Het bereiken van een significante verschuiving in de modal split ten gunste van duurzame vervoerwijzen;
- Het stimuleren van het gebruik van schone voertuigen en alternatieve brandstoffen;
- Het samenwerken met andere steden om van elkaar te leren en ervaringen uit te wisselen.

Figuur 1: De 36 gesubsidieerde steden in het CIVITAS Initiative

3. CIVITAS Demonstratie projecten

De steden van CIVITAS zijn geclusterd in een achttal demonstratieprojecten en twee evaluatie- en kennisverspreidingsprojecten. Per stad worden maatregelen geïmplementeerd die binnen een of meer van de bovenstaande thema's vallen. Juist de combinatie van maatregelen vormen veelal de sleutels tot succes. Zo worden in de stad Rotterdam binnen het CIVITAS Initiative in totaal 24 lokale projecten uitgevoerd, waaronder implementatie van een watertaxi systeem, uitbreiding van P&R voorzieningen en de aanschaf van schone bussen in het stadsvervoer. Voorbeelden van projecten in andere Europese steden zijn de invoering van gedifferentieerde parkeertarieven voor schone voertuigen in de binnenstad van Graz, Winchester en Stockholm en de introductie of uitbreiding van zogeheten 'clean zones' in Stockholm, Rome, Cork, Praag, Krakau en Genova.

Het centrale plein in Krakau is een van de grootste autoluwe centrumzones van Europa. In CIVITAS wordt ook de toeleidende infrastructuur en onliggende zones aangepakt

Schone brandstoffen hebben de toekomst

Experimenten met schone brandstoffen vormen de kern van alle CIVITAS activiteiten. De huidige fossiele brandstoffen zijn eindig en de milieu- en gezondheidseffecten van verkeer en vervoer worden steeds pregnanter. Vandaar dat op brede schaal alternatieve, schonere, brandstoffen hun intrede doen. In alle CIVITAS steden worden tests uitgevoerd met verschillende soorten brandstoffen, waaronder biogas, biodiesel, aardgas en ethanol. Ook worden proeven gehouden met de brandstofcel en hybride voertuigen.

Naast experimenten met alternatieve brandstof wordt tevens aandacht besteed aan de uitgifte van de brandstoffen (tankstations), kosten en technische haalbaarheid. Zo start in Toulouse het eerste “CNG at home” project, waarbij 1000 personenauto’s thuis kunnen worden gevuld met CNG.

CNG bus in Burgos

Elektrische bus in Genova

Een belangrijk deel van de alternatieve brandstoffen wordt gevormd door de biobrandstoffen, dit zijn alle brandstoffen van biologische oorsprong. Voorbeelden zijn bio-ethanol (van suikerbieten) voor benzineauto's en biodiesel (koolzaadolie) voor dieselauto's.

Biobrandstoffen zullen binnen afzienbare tijd een rol vervullen bij het terugdringen van de CO₂-uitstoot. De Europese richtlijn Biobrandstoffen verplicht de lidstaten om zich in te spannen om biobrandstoffen in het wegverkeer toe te passen. Volgens deze richtlijn zou in 2005 2 procent van de energie-inhoud van fossiele brandstoffen uit biobrandstoffen moeten bestaan, oplopend tot 5,75 procent in 2010 (VROM, 2005).

Grootschalige evaluatie

Zoals gezegd worden alle maatregelen in CIVITAS grondig geëvalueerd en onderling vergeleken. Uit deze evaluaties moet blijken welke maatregelen wel en welke niet of minder succesvol zijn. De eerste fase van CIVITAS eindigt begin 2006. Een aantal van de voorlopige resultaten is hieronder verwoord. Mede dankzij CIVITAS:

- Rijdt de helft van alle bussen in Lille op biogas;
- Rijden alle bussen in Graz op biodiesel;

- Heeft het instellen van een auto luwe zone in het centrum van Rome geleid tot 20% afname van het verkeer in dat gebied;
- Is iedere euro die in de stad Berlijn aan CIVITAS is besteed geleid tot een aanvullende investering van 3 Euro door organisaties buiten het CIVITAS Initiative.

CIVITAS als merk

Steden die deelnemen aan het CIVITAS Initiative dragen bij aan het benadrukken van CIVITAS als “merk” door op een eenduidige wijze over de maatregelen binnen dit Initiative te communiceren. Zo maken de steden van CIVITAS II gebruik van een corporate design dat speciaal voor dit doel is ontwikkeld. Of zoals Maria Alfayate van de EC het verwoordt: “We are all members of the same family”. Het is de bedoeling om de merknaam CIVITAS verder te ontwikkelen en te verspreiden als de vlag waaronder toekomstige initiatieven voor schoon stedelijk transport in Europa worden uitgevoerd. Deelname van Nederlandse en Belgische steden is daarbij onontbeerlijk.

4. Een NI-se en Vlaamse impuls is nodig

De Nederlandse en Vlaamse inbreng in CIVITAS is met recht beperkt te noemen. Van alle 80 steden die lid zijn van het CIVITAS Forum komen er slechts 5 uit Nederland en Vlaanderen en van de 36 gesubsidieerde steden profiteert alleen de stad Rotterdam. In de tweede fase van CIVITAS neemt geen enkele Nederlandstalige stad deel.

Critici kunnen verschillende redenen geven om van deelname aan CIVITAS af te zien, waaronder:

- Niet alle kosten van maatregelen worden vergoed. De EC financiert gemiddeld 30 tot 50% van de kosten, er is dus vrijwel altijd cofinanciering in het eigen land benodigd;
- Er zijn al voldoende vergelijkbare netwerken of initiatieven waaraan Nederlandse en Vlaamse steden deelnemen. Voorbeelden zijn Access-Eurocities (\pm 140 deelnemende steden, waarvan 11 uit NL of B), Energie-Cités (\pm 100 steden, 8 NL of B) en POLIS (54 steden, 6 NL of B). De meerwaarde van CIVITAS is onvoldoende zichtbaar;
- De Europese subsidie brengt een grote administratieve last met zich mee;
- Men heeft onvoldoende zicht op de Europese subsidiemogelijkheden.

Er is aan de andere kant ook een aantal redenen om juist wel betrokken te zijn bij CIVITAS:

- Via CIVITAS hebben steden en overige partijen toegang tot de nieuwste kennis op transportgebied in Europa;
- Het biedt de mogelijkheid om niet alleen kennis te ontvangen, maar ook om kennis te verspreiden. Nederland is bijvoorbeeld een fietsland bij uitstek en kent een relatief goede modal split. Andere steden in Europa zouden graag van enkele van de NL-se successen willen leren;
- CIVITAS staat hoog op de Europese politieke agenda
- Steden binnen CIVITAS geven een forse impuls aan de innovaties die keihard nodig zijn om een substantiële “paradigma” verschuiving teweeg te brengen. Nederlandse en Vlaamse steden moeten hierbij niet achter blijven;
- Het CIVITAS Forum is bij uitstek geschikt om kennis te maken met steden die ambitieuze strategieën hebben voor schoon stedelijk transport

Alles overziend is het CIVITAS Initiative een beweging die moeilijk te negeren is, laat de mogelijkheden die het biedt dus niet links liggen!

Meer informatie over het CIVITAS Initiative is terug te vinden op de website www.civitas-initiative.org. Op de website is tevens informatie te vinden over (de voorwaarden van) deelname aan het CIVITAS Forum.

De auteur van deze bijdrage is werkzaam bij DTV Consultants in Breda. DTV Consultants is de projectmanager van een van de evaluatie- en kennisverspreidingsprojecten van CIVITAS en heeft als zodanig veel inzicht in de actuele stand van zaken over het Initiative.

Referenties

European Commission (2001): The White Paper for Energy and Transport, Brussels 2001

VROM (2005): Dossier biobrandstoffen, geraadpleegd op www.vrom.nl (26 augustus 2005)